

Список використаних джерел:

1. Гриненко А.М. Соціальна політика. Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / А.М. Гриненко. – К. : КНЕУ, 2004. – 309 с.
2. Юровська В.С. Становлення і розвиток загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття / В.С. Юровська // Право України. – К. : Вища шк., 2004. – № 10. – С. 37-41.
3. Баласинович Б.М. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на ринок праці і зайнятість населення / Б.М. Баласинович // Україна: аспекти праці. – К. : ДАККО, 2005. – № 1. – С. 30-35.
4. Павлов Ю.О. Психологічна допомога безробітним у кризовому стані в умовах професійної перепідготовки: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Ю.О. Павлов. – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2006. – 19 с.

Пономаренко Т.І.

аспірант,

Науковий керівник: Зеленін В.В.

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

**КОУЧИНГОВИЙ ПІДХІД
У РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ**

Спілкування є невід'ємною частиною життя суспільства в цілому і кожної людини, зокрема. Комунікативна компетентність як детермінанта успішного спілкування дедалі більше включається сучасними роботодавцями у базовий перелік компетентностей, що необхідні працівникові для виконання ними професійних завдань [2]. Високий рівень розвитку навичок професійного спілкування є важливою передусім для представників соціономічних професій, в яких комунікативна компетентність посідає одне із провідних місць у загальному переліку професійно-значущих компетентностей. Цим обумовлено зростання значущості комунікативної компетентності у професійній діяльності практичного психолога та психолога-консультанта.

Одним з сенситивних періодів для розвитку навичок комунікативної компетентності майбутніх психологів є період навчання у ВНЗ. В цей період не лише викладачам, а і самим студентам варто концентрувати свою увагу на розвитку професійно-важливих навичок. Головним завданням цього періоду є не лише становлення особистості студента, а і його професійне становлення як майбутнього спеціаліста своєї галузі. Через це актуалізується необхідність залучення різноманітних методів, підходів, технологій та створення необхідних психолого-педагогічних умов для розвитку комунікативного потенціалу майбутнього практичного психолога.

У сучасній психологічній літературі існує багато досліджень, присвячених розвитку комунікативної компетентності. Проблематикою комунікативної компетентності у професійному спілкуванні займалися зарубіжні (М. Аргайл, Р. Белл, Ю. Хабермас, Н. Хомський, Дж. Уаймен та ін.) та російські (К.О. Абульханова-Славська, О.О. Бодалев, А.В. Мудрик, Л.А. Петровська та ін.) вчені. Також комунікативну компетентність з позиції специфіки професійної підготовки майбутніх психологів вивчали українські фахівці Ф.С. Бацевич, Л.В. Долинська, Н.Б. Завіниченко, М.В. Левченко, Н.І. Пов'якель, Н.В. Чепелева та ін. [3; 5; 10; 11; 13].

Порівняльний аналіз варіантів тлумачення поняття «комунікативна компетентність» в сучасній психологічній літературі, дає можливість виокремити наступні підходи до його розуміння – це:

- система внутрішніх засобів регуляції комунікативних дій [12];
- складне утворення, що охоплює знання соціально-психологічних факторів і вміння використовувати їх у конкретній діяльності, оволодіння технологією та психотехнікою спілкування [9];
- заснована на знаннях, чуттєвому досвіді та вільному володінні засобами спілкування здатність особистості орієнтуватись у ситуаціях спілкування [4];
- певна інтегральна характеристика спілкування, в якій опосередковано виражаються морально-світоглядні установки особистості, її загальна та професійна спрямованість, рівень комунікабельності [6];
- здатність людини досягати своїх цілей у соціальному житті [14].

Таким чином, спираючись на уже існуючі напрацювання, можна зробити висновок, що комунікативна компетентність особистості – це система знань, умінь і навичок спілкування, здатність до комунікативного контролю, висока культура мовленнєвого спілкування, а також толерантність, вміння будувати і висловлювати свої думки та здатність використовувати вербальні і не вербальні засоби спілкування.

Комунікативна компетентність набувається в соціальному контексті. Серед основних факторів, що визначають її розвиток, дослідник називає життєвий досвід людини, її загальну ерудицію, певні здібності [4]. Відповідно продуктивним може вважатися впровадження системного підходу у формуванні та розвитку комунікативного потенціалу студентів-психологів в процесі навчання у ВНЗ.

Сучасні дослідники пропонують багато різних форм, методів, засобів, які варто включити у процес навчання з метою розвитку комунікативних навичок майбутніх психологів. Так, Л.А. Петровська вважає соціально-психологічний тренінг одним із основних засобів впливу, спрямованого на розвиток у компетентності у спілкуванні [9]. В свою чергу Б.Д. Паригін розглядає методи групового консультування як активне групове навчання навичок спілкування (розвиток професійно-важливих якостей, адаптація до нової соціальної ролі з відповідною корекцією «Я-концепції» та самооцінки) [8]. Активне використання ділових ігор, рольових ігор у процесі навчання, залучення активних та інтерактивних методів у процес підготовки майбутніх психологів позитивно вплине на розвиток в них комунікативної компетентності.

Останнім часом поряд із вищезазначеними форматами розвитку комунікативної компетентності все активніше використовуються методи коучингу. Такі методи залучаються сьогодні не лише для оптимізації комунікативних процесів в управлінні персоналом, розвитку особистості керівників бізнесу, а також і в системі середньої та вищої освіти.

Це пов'язано з тим, що коучинг – це методика розкриття потенціалу особистості для максимізації власної продуктивності та ефективності [1]. Коучинг більше допомагає особистості навчатися, ніж вчить. Це не тільки техніка, яка застосовується в певних обставинах, а ще і метод управління, метод взаємодії з людьми, а також спосіб мислення [7]. Феномен «коучингу» у вищій школі поки що є принципово новим напрямом в психологічній науці і практиці. В основу цього напрямку покладено формулювання і максимально швидке досягнення мети шляхом мобілізації внутрішнього потенціалу студента, засвоєння провідних стратегій отримання результату, розвиток і вдосконалення необхідних здібностей і навичок.

На наш погляд, коучинг є ефективним у підготовці майбутніх практичних психологів, коли студент:

- розуміє, що існує різниця між тим, хто він є і тим, ким міг би стати;
- готовий думати новим, незвичним для нього способом;
- готовий вислуховувати і сприймати конструктивну критику на свою адресу;
- готовий до здійснення необхідних змін і діє відповідно; погоджується з тим, що за результат несе відповідальність лише він сам.

Коучинговий підхід у розвитку комунікативної компетентності майбутніх практичних психологів є кардинально новим і допомагає студентам розвиватися, закріплювати нові навички, реалізовувати свій внутрішній потенціал і досягати високих результатів у своїй майбутній професії. Вивчення перспектив використання коучингу в освіті на сьогодні є актуальною темою для вивчення як у нашій країні, так й за її межами.

Таким чином, на нашу думку використання коуч-підходу для розвитку комунікативної компетентності майбутніх практичних психологів дозволить не лише значно покращити їхні навички професійного спілкування, але і повністю реалізувати їхній внутрішній потенціал та відкрити широкі горизонти нових можливостей.

Список використаних джерел:

1. Голви У. Т. Работа как внутренняя игра. Раскрытие личного потенциала / У. Тимоти Голви, Пер. с англ. – М.: Изд-во «Альпина Паблишер», 2012. – 266 с.
2. Гуолдман Д. Емоційний інтелект/ Деніел Гоулдман ; пер. з англ. С.-Л. Гумецької. – Х.: Вид-во «Віват», 2018. – 512 с.
3. Долинська Л. В. Активні методи в роботі практичного психолога / Л. В. Долинська, М. В. Левченко, Н. В. Чепелева, Л. І. Уманець. – К. : УДПУ, 1994. – 80 с.
4. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение. – Л.: ЛГУ, 1985. – 276 с.
5. Завіниченко Н. Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти : дис. ... канд. психол. наук / Н. Б. Завіниченко. – К., 2003. – 202 с.

6. Захаров В.П. Социально-психологический тренинг : учебн. пособие / В.П. Захаров, Н.Ю. Хрящева. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. – 43 с.
7. Нежинська О. О. Основи коучингу : навчальний посібник / О. О. Нежинська, В. М. Тименко. – Київ ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. – 220 с.
8. Парыгин Б. Д. Основы социально-психологической теории. / Б. Д. Парыгин – М.: Изд-во «Мысль», 1971. – 351 с.
9. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
10. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога: Монографія. / Н. І. Пов'якель – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. – 295 с.
11. Пов'якель Н. І. Психологічна готовність до партнерства і особливості професійної саморегуляції практичного психолога // Психологія: Зб. на/ ук. пр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Вип. 2. – К., 1998. – С. 103–108.
12. Руденский Е. В. Социальная психология: Курс лекций. / Е. В. Руденский – М.: Новосибирск: ИНФРА/М, 1997. – 224 с.
13. Чепелева Н. В. Становлення професійної компетентності в системі вузівської підготовки практичних психологів // Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія: Матеріали методологічного семінару АПН України, 12 листопада 1998 р. – К.: Вид-во «Гнозис», 1998. – 605 с.
14. Rickheit G. Handbook of Communicative Competence / Gert Rickheit, Hans Srohner . – Gottingen : Hubert & Co. , 2008. – 561 p.

Шкраб'юк В.С.

*кандидат психологічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

ДЕПРЕСИВНІ РЕАКЦІЇ ЯК ПРОЯВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ

Соціальна ізоляція засудженого в місцях позбавлення волі у зв'язку із вчиненням злочину перевіряє на міцність резерви психіки людини, заставляє її діяти в умовах екстремальних характеристик пенітенціарного побуту.

Процес адаптації засуджених, які перебувають в пенітенціарному закладі, пов'язаний з ситуаційними умовами, які виникають в результаті змін в соціальному середовищі, переходу індивіда із одного середовища в інше – нове. Засвоєння правил і норм співжиття, вирішення проблемних ситуацій диктує необхідність вироблення нових установок, переконань, властивостей та рис особистості.

Ізоляція людини від зовнішнього світу, фізичне й психічне виснаження, статусно-рольове становище в стратифікаційній системі (наявність попередніх судимостей, кримінального досвіду і т. ін.), можуть кардинально змінити свідомість осіб, які перебувають в установах виконання покарань, спотворити дійсність таким чином, що це згодом призведе до зниження гнучкості в соціальній взаємодії й стане однією з особливих ознак соціальної дезадаптації.